

σμών ἀποστρεφὴν ἀκαταμάχητον· καὶ ὁμως οἱ σπουδάσαντες τὸν χαρακτήρα τῶν περιστάσεων αὐτοὺς ὡς μὴ ἔλλιπεῖς νοῶς, ὡς τολμηροὺς καὶ ἐμπείρους κινήσους, ὄχι ἀδιαθέτους πρὸς διδασκαλίαν, εὐμενεῖς, εὐγνώμονας, καὶ πιστοὺς·

Θαμίτης ὠπλισμένος δι' ἐκστρατείαν.

ΠΕΡΙ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΗΤΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ.

Συνέχεια καὶ Τέλος. Ἴδε Σελ. 163.

3. ὍΣΟΙ τῶν γονέων ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ συμπάθειαν τῶν τέκνων αὐτῶν, οὐδέποτε πρέπει νὰ διαφιλονεικῶσι πρὸς αὐτά. Σχεδὸν εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ διαφιλονεικῆ τις, καὶ νὰ μὴ ἔχη ἀδικόν τι. Καὶ οἱ σοφώτεροι καὶ οἱ ἐναρετώτεροι, ὅπου ταν μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐνασχοληθῶσιν εἰς ἀμφισβήτησιν, πηλαχίαις δυστροποῦσι καὶ χάνουσι τὴν ἑαυτῶν εὐκρίνειαν, διαστρέφουσι καὶ παραμυρφόσουσι τὰς θέσεις καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπάλων τῶν ἀδικώτατα, καὶ ἀγωνίζονται νὰ καταβάλωσι καὶ νὰ καταπατήσωσιν ἀλλήλους κατὰ τὸν πλέον ἀνηλεῆ καὶ τυρανικὸν τρόπον. Τοῦτο συμβαίνει μὲν εἰς παντὸς εἶδους ἀμφισβήτησεις, ἔτι καὶ τὰς θεολογικάς· Ἀλλὰ τ' ἀποτελέσματα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὀλέθρια, ὅπου ταν τὰ μέρη ἦναι διδάσκαλος καὶ

μαθητὴς, ἢ μήτηρ καὶ τέκνον. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις τὸ ἰσχυρότερον μέρος σπανίως εἶναι ποτε εὐκρινὲς καὶ δίκαιον. Τὰ ἀσθενῶς καὶ ἀτελῶς ἐκφραζόμενα ἐπιχειρήματα τοῦ ἀδυνατωτέρου ἐξ ἡμισείας μόνον ἀκούονται, καὶ ἐξ ἡμισείας θεωροῦνται. Εἰς τὸ μικρὰν ἴσως ἔχον βαρύτητα δὲν ἀποδίδεται εἰμὴ τὸ ἡμισυ τῆς βαρύτητος, ἣτις πραγματικῶς ἀνήκει αὐτῷ. Ὁ ἀσθενέστερος νικᾶται καὶ κατασιγάζεται, μέρος μὲν διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων, μέρος δὲ διὰ τῆς ἐξουσίας. Αἰσθάνεται δὲ ὅτι ἠδικήθη, καίτοι ἀνίκανος νὰ δείξῃ διατί·—καὶ τὸ χειρότερον, ἂν δοκιμάσῃ, ὁ ἐναντίος του δὲν ἐπιθυμῆ ν' ἀκούσῃ ἄλλον λόγον περὶ τοῦ προκειμένου, καὶ τελειώνει τὴν συζήτησιν. Πόσον δὲ ἰσχυρῶς συντείνει τοῦτο ἀγὼν εἰς τὴν καταστροφὴν τόσης συμπαθείας, καὶ τὴν ἐμφύτευσιν βαθείας καὶ διαρκοῦς ἀπαλλοτριώσεως, εἶναι περιττὸν καὶ νὰ τὸ εἴπω.

Ἐὰν λοιπὸν περιπέσῃ ποτὲ εἰς διαφιλονεικίαν πρὸς τὸ τέκνον σου, ἔσο ὁ φίλος καὶ ὁ βοηθός του, καὶ ὄχι ἀπλῶς ὁ ἀνταγωνιστὴς του. Βοήθει αὐτὴ εἰς τὸ νὰ ἐκφράξῃ ὅσα θέλει νὰ εἴπῃ. Ἐνθάρρυνε αὐτό. Δίδε πλήρη δύναμιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀκόμη καὶ ἂν ἦναι ἀσθενῆ ἐπιχειρήματα—ἴσως πρέπει νὰ εἴπω, ἐξαιρέτως ἂν ἦναι ἀσθενῆ ἐπιχειρήματα. Ἐὰν λέγῃ τι ἐξ ἐριστικῆς, ἢ κενοδόξου, ἢ προπετοῦς διαθέσεως, μὴ σπεῦδε νὰ τὸν ἐπιπλήξῃς. Μὴ σατύριζε μῆτε περιγέλα αὐτό. Ἐννοεῖ ὅσα λέγει ἐπὶ καλοῦ, ἂν ἐπιδέχωνται τοιαύτην ἐρμηναίαν. Ἐσο πρόθυμος νὰ βλέπῃς καὶ νὰ ὁμολογῆς πᾶν ὅτι περιέχουσιν οἱ λόγοι του εὐπρόσωπον ἢ εὐλογοφανές, καὶ ἐκφραζέ το ἐτι πληρέστερον καὶ ἰσχυρότερον παρ' ἐκεῖνο. Ἐὰν ἀπαντήσῃς διόλου, ἀπάντησον ἐσκεμμένως καὶ πράως, ἀφοῦ ἀκούσῃς πᾶν ὅτι ἔχει νὰ εἴπῃ, καὶ ἂς γείνωσιν αἱ παρατηρήσεις σου ἐν εἰδῇ ὄχι ἀπαντήσεως εἰς ὅσα εἶπεν, ἀλλὰ γενικῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ συζητουμένου.

4. Πρὸς ὀρθὴν διοίκησιν τῶν παιδῶν ἀπαιτεῖται νὰ ἐπιμελῶνται τὰ μέγιστα οἱ γονεῖς νὰ ἦναι πάντοτε, τρώπον τινὰ, ἐκ μέρους αὐτῶν. Ἀκόμη καὶ ὅπου ταν πταίωσι, καὶ κριθῶσιν ἄξιοι παιδείας, μηδέποτε, εἰ δυνατόν, λάμβανων τὴν θέσιν φίλου καὶ συμβούλου, ὅστις προσπαθεῖ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν δεινῶν εἰς ἃ περιέπεσον. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις φυλάττου μὴ στοχασθῶσιν ἑαυτοὺς μὲν ἐξ ἑνὸς μέρους, σὲ δὲ ἐκ τοῦ ἄλλου. Ἄς ἴδωσι μᾶλλον ὅτι προσέκρουσαν εἰς τὸν νόμον καὶ τὸ καθῆκον, καὶ ὅτι σὺ μεζάζεις ὡς εὐνοϊκὴ φίλη, ζητοῦσα νὰ τοὺς συνδιαλλάξῃς. Λέγε εἰς αὐτοὺς, ὄχι, Κακῶς ἐφέρθητε, καὶ αἰσθάνομαι μεγάλην δυσαρέσειαν ἐναντίον σας,—ἀλλὰ, Κακῶς ἐφέρθητε, δυσπρεστήσατε τὸν Θεόν, καὶ ἐξηφανίσατε τὴν εὐδαιμονίαν σας,—ἔλθετε νῦν, θέλω σὰς βοηθῆσαι νὰ ζητήσῃτε συγχώρησιν παρ' αὐτοῦ, καὶ νὰ εὕρητε εἰρήνην πνεύματος. Τοιοῦτοτρόπως ἢ ἐπ'

αὐτῶν ἐπιβρόη σου. θέλει εἶσθαι πολὺ ἰσχυροτέρα παρ' ἐάν λάβῃς τὴν θέσιν καὶ τὸν τόνον τοῦ ὄνειδισμοῦ καὶ τῶν σκωμμάτων. Εἰς τοιοῦτον σύστημα παιδικῆς ἀγωγῆς μᾶς προτρέπει καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων, "Οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν." Μὴ παιδεύετε μήτε λαλεῖτε πρὸς αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐπιβρόην τῆς ἀνυπομονησίας, ἢ τῆς ἀγανακτήσεως, ἢ τῆς ἐκδικήσεως, ὥστε νὰ κινῶνται τὰ πάθη των, νὰ ἐξάπτηται ἡ ὀργή των· ἀλλὰ δεικνύετε ὅτι σᾶς βιάζει ἡ κατὰ συνείδησιν αἴσθησις τοῦ καθηκόντος, ἐνῶ ἐκ καρδίας ἐλεεῖτε αὐτοὺς διὰ τὰς λύπας των, καὶ πράττετε πᾶν τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἀνακουφίσῃτε καὶ παραμυθήσῃτε αὐτούς.

Ἐπὶ τέλος, ὁ γονεὺς, ὅστις συγκοινωνεῖ καὶ συμπαθεῖ μετὰ τοῦ τέκνου του, ὄχι μόνον ἀποκτᾷ μεγάλην ἠθικὴν ἐπ' αὐτοῦ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος γίνεται εὐδαιμονέστερος. Οἱ χρόνοι τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι οἱ χρόνοι τῆς εὐδαιμονίας· συμπαθούντες δὲ μετὰ τῶν τέκνων, μετέχομεν τῆς χαρᾶς των, ἐπαναφέρομεν, τρόπον τινὰ, τὰς ἐπὶ τῶν πνευμάτων μας γλυκείας ἐπιβροᾶς τοῦ ἀρχομένου βίου, καὶ γινόμεθα κοινωνοὶ τῆς θυμηδίας, τῆς εὐφροσύνου φαντασιοκοπίας, τῆς ἐλαφροῦς καρδίας τῶν περιχαρῶν συντρόφων μας. Αἱ φροντίδες καὶ μέριμναι τῆς ζωῆς, αἵτινες ἄλλως ἤθελον εἶσθαι ἀδιάλειπτον ἡμῶν βάρος, σμικρύνουσι τὴν ἐφ' ἡμῶν καταπίεσιν. Ἡ πρὸς τὸ παρελθὸν ἀνήσυχος δυσἀρεσκεία καὶ ἡ μέλλοντός τινος ἐναγώνιος ζήτησις, ἥτις ὠθεῖ ἡμᾶς εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς πόνους καὶ μόχθους τῆς ζωῆς, ὑποχωρεῖ εἰς ἥσυχον ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος. Τὰ βαθεῖα καὶ σκοτεινὰ χρώματα, μετὰ τὰ ὅποια ὁ κόσμος φαίνεται ἐνδεδυμένος εἰς τὸν λαβόντα τεσσαρακονταετῆ πείραν τῆς κενότητος καὶ ματαιότητος αὐτοῦ, ἀντικαθίστανται ὑπ' ἄλλων ἀσυγκρίτως ἱλαρωτέρων, ὁπόταν, ἐνούμενοι μετὰ τῶν τέκνων ἡμῶν, θεωρῶμεν ἐκ τῆς θέσεώς των, καὶ βλέπωμεν, τρόπον τινὰ μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς των. Τοιοῦτοτρόπως τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον εἰς σὲ μόνον ἤθελον εἶσθαι ὀχλήρον, γίνεται πηγὴ μεγάλης ἡδονῆς, ὅταν ὑπάγῃς εἰς αὐτὸ μετὰ τέκνου. Ὁ νεανικὸς σου σύντροφος εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ὁδοιπορίας σου· ἡ παρουσία του εἶναι τὸ μέγα στοιχεῖον τῆς ἡδονῆς εἰς τὸν περίπατον ἢ τὴν ἰππασίαν σου. Ὅχι τόσον ὅτι λέγει ἢ κάμνει τι πρόξενον ἀπολαύσεως εἰς σέ· ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ ὦν καὶ παρατηρῶν τοὺς λογισμούς καὶ τὰ αἰσθηματὰ του, οικειοποιεῖσαι αὐτὰ, τρόπον τινὰ, ἐν ὅσῳ συνδιατρίβετε, — βλέπεις τὸν κόσμον μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς του, μετέχεις τοῦ θαυμασμοῦ του, — λαμβάνεις τὸ μυθιστορικὸν πνεῦμά του, καὶ ἡ καρδία σου γίνεται πάλιν νέα. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶναι βέβαιον καὶ παγκόσμιον. Ἀκόμη καὶ ὅταν δεικνύωμεν εἰς βρέφος τὴν σελήνην, μετέχομεν τοῦ θαυμασμοῦ του εἰς τὴν λαμπρότητα καὶ καλλονὴν αὐτῆς· καὶ ὁ πάππος, παίγιόν τι κατασκευάζων διὰ τὸν ἔργον αὐτοῦ, ἀναζωπυρεῖ εὐχαρίστησιν, ἥτις ἔμεινε κεκοιμημένη ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ ἴσως

ὀλόκληρον πεντηκονταετηρίδα· καὶ ἥτις οὐδέποτε ἤθελε διεγερθῆ πάλιν εἰμὴ ἐκ συμπαθείας μετὰ τὴν τοῦ παιδὸς ἀγαλλίασιν. Ὅθεν ὁ τὰς φροντίδας, τὰς μερίμνας καὶ τὰς ἀνησυχίας ἀγαπῶν ἄς καταγίνεται πάντοτε εἰς τὰς ὑποθέσεις· ὁ δὲ τὴν εὐδαιμονίαν ζητῶν ἄς διδῇ μέρῳς ἐκάστης ἡμέρας εἰς τὰ τέκνα του.

Ἐσχάτην παρατήρησιν ὀφείλω νὰ κάμω ὅτι ἡ περὶ τῆς ἐλάλησα εὐμενῆς καὶ πραεῖα καὶ συμπαθητικῆς τῶν τέκνων μεταχειρίσις δὲν ἐννοῶ ποσῶς νὰ ἦναι τοιαύτη, ὅποια νὰ ἐλαττόνη τὴν δραστηριότητα, καθ' ἣν ὁ γονεὺς ὀφείλει νὰ διοικῇ τὰ τέκνα του. Οἱ λόγοι μου δὲν εἶχον τοιοῦτό τι νόημα. Οἱ νέοι χρειάζονται σταθερὰν καὶ δραστηρίαν κυβέρνησιν· εἰ δὲ μὴ, ποτὲ δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς μητρὸς, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦναι οἱ λόγοι τῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐλευθερίας καὶ οἰκιακῆς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ τέκνου σου, πρέπει νὰ ἐνθυμῆσαι ὅτι εἶσαι γεννήτωρ του, — ἔχουσα ἀπόλυτον ἐπ' αὐτοῦ δύναμιν, τὴν ὅποιαν εἶσαι ὑπόχρεως νὰ διατηρῆς καὶ νὰ ἐξασκήῃς, πράως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς. Σὲ παρεκίνησα δὲ νὰ φέρῃσαι ὡς σύμβουλος καὶ φίλη — τοῦτο πράττουσα, μὴ λησμόνει ὅτι εἶσαι μήτηρ του, καὶ ὅτι ἐνῶ καταγίνεσαι νὰ ὀδηγῆς αὐτὸν ὅσον δυνατόν διὰ τῆς ἐπιβροῆς τῆς φιλοστοργίας, χρεωστέῃς ὅμως νὰ διατηρῆς ἀνεπαφον τὴν ἐξουσίαν σου, καὶ νὰ κρατῆς αὐτὸν πάντοτε ὑπὸ δραστηρίαν καὶ ἐντελῆ διοίκησιν. Ἄλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι τοῦτο δύναται νὰ κατορθωθῇ πολὺ εὐκολώτερον καὶ δραστηριώτερον καθ' ὃν τρόπον ἐγὼ παρέστησα παρὰ καθ' οἷονδήποτε ἄλλον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΤΡΙΩΣ ΛΥΠΕΙΣΘΑΙ.

ΤΟ νὰ λυπῆται τις ὅταν χάσῃ συγγενῆ ἢ φίλον εἶναι φυσικόν. "Ὅθεν ὁ λέγων ὅτι τὰ δάκρυα διὰ τοὺς τεθηνηκότας εἶναι ἄκαιρα, καθὸ εἰς οὐδὲν χρησιμεύοντα, λαλεῖ χωρὶς νὰ στοχάζηται τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ εὐσεβὲς δάκρυον εἶναι σημεῖον φιλανθρωπίας καὶ γενναιότητος· ἀλλ' ὅμως, μερίστη προσοχὴ ἀπαιτεῖται μὴ καταπιῶμεν εἰς ὑπερβολὰς ὡς πρὸς τοῦτο· τὸ μὲν λυπεῖσθαι εἶναι ἴσως ἀξιεπίπαινον· τὸ δὲ ἀναβοᾶν καὶ γογγύζειν κινδυνώδες, καὶ τὸ μὴ δέχεσθαι παρηγορίαν ἀσυγχώρητον. Εἶναι ἀσέβειον πρὸς τὸν Θεόν, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ὁποῦν δὲν γίνεται τίποτε εἰς τὸν κόσμον· δεικνύει μεγάλην περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὡς νὰ μὴ ἐμενὲ τις ἀξίος ὑπολήψεως ἢ ἀγάπης· καὶ εἶναι ἐπιβλαβέστατον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, ἐπεὶ ὑποσκιάζει τὴν ὑγίαν, ἐξασθενεῖ τὸ πνεῦμα, μᾶς καθιστᾷ ἀνεπιτηδέους εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν, καὶ κἄποτε φέρει καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον.

ΚΥΤΤΑΖΕ ΤΑΣ ΙΔΙΑΣ ΣΟΥ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.

«ΚΥΤΤΑΖΕ τὰς ἰδίας σου ὑποθέσεις,» εἶναι φράσις συνηθεσιάζη· πολλάκις δὲ ἀρμόζει εἰς τὸν λαλοῦντα ὄχι ὀλιγώτερον παρὰ εἰς τὸν πρὸς ὃν ἀποτείνεται.

Λέγεται δὲ ποτὲ μὲν ἐγκαίρως καὶ κατὰλλήλως, ποτὲ δὲ παρὰ καιρὸν καὶ ἀναρμόστως· διότι οἱ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀ-